

RÉGÉSZET — HELYTÖRTÉNELEM — TERMÉSZETTUDOMÁNY — KÉPZŐMŰVÉSZET — N
MŰEMLEKVÉDELEM — KÉPZŐMŰVÉSZET — NÉPRAJZ — HELYTÖRTÉNELEM — TERMÉ
NÉPRAJZ — TERMÉSZETTUDOMÁNY — HELYTÖRTÉNELEM — MŰEMLEKVÉDELEM — P

MŰZEUMI LEVELEK

DAMJANICH MŰZEUM, SZOLNOK, 1961

4.

Megjelent a Szolnok Megyei Tanács VB Népművelési Csoportja
támogatásával

A címlapon a Szolnok-strázsahalmi honfoglaláskori tarsolylemez
kicsinyített rajza.

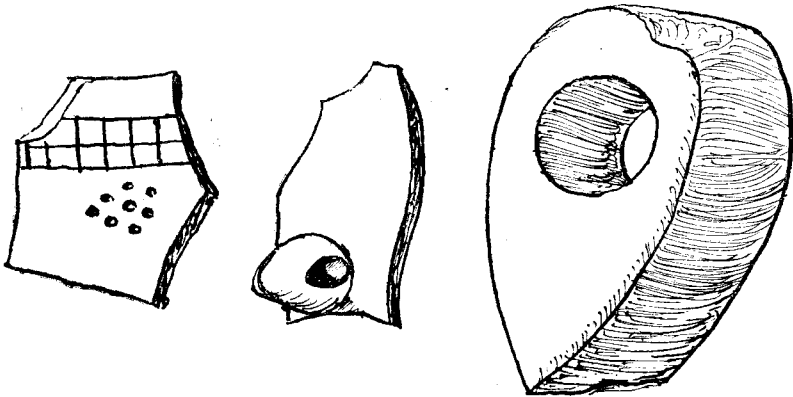
Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum 1961-ben megnyílt
régészeti kiállításán.

RÉZKORI LELETEK KARCAGON

Karcagon a November 7 Tsz 21 holdas gyümölcsösében jártam. A nemrégiben telepített fák között vizsgáltuk a földet, amelynek a felszínén régi cserepeket, edényfüleket, őrlőkő-darabokat szedegettünk össze. A remek napsütés egészen megizzasztotta az embert, míg a sok hajlगतásnál mindig újabb és újabb díszes cserepek akadtak a kezünkbe, *Ulveczky György* és *Kállai Sándor* tsz-tagok segítettek a keresésben. S közben beszélgettünk. Miről is folyhat ilyenkor a szó? Miféle népek éltek itt hajdanában? S mikor?

Mielőtt erről beszámolnék, elmondom, hogyan kerültem én Karcagra. Dolgos, öreg kéz írta levél — *Ulveczky György* tsz-tag írása — jutott el hozzám a múzeumba. Mi is volt ebben a levélben?

„Én a karcagi November 7 Tsz-ben dolgozom. A Fűzesgyarmat felé vezető kövesút mellett gyümölcsöst létesítettünk, amelynek földjét 70—80 cm mélyen fölhányatták. A dombosabb részen az én felfogásom szerint valamikor kőkorszakbeli emberek tanyáztak, mert ott igen sok elavult csont van, igen sok ma ismeretlen égetett, de primitív csücskökkel körülrakott, feketére égetett edénydarabot lehet találni. Én is, meg az egyik munkatársam is találtunk kőkalapácsot. — Hogy mesterek tanyáztak erre, gondoljuk, mert igen sok dörzsoló, csiszoló követ lehet találni a legfinomabbtól a legdurvábbig. Nálam van egy kőkalapács meg

5 db különböző dörzskő, amellyel formálták az anyagot. Ebből megállapítottuk, hogy akkor még nem volt köszörű kő. Az itt leírtakból Önök már meg tudják állapítani, mi ott a helyzet?”

Eddig a levél.

Mondanom sem kell, milyen örömmel fogadjuk az ilyen leveleket a múzeumban. S válaszolás helyett személyesen siettünk ki a helyszínre. *Ulveczky György* rögtön elővette a kőkalapácsot. Fekete színű kőből szépen

formált kőbalta, a nyél részére szolgáló nagy fűrt lyukkal. Igazán szép darab. Több mint 4000 éve készülhetett, amikor már ismerték az első fémét, a rézet, de csak nagyon keveseknek jutott abból készült szerszám vagy fegyver, inkább ékszereknek használták. Munkaeszközeiket az akkor élő emberek csontból és kőből készítették. Nagy munka lehetett egy ilyen kőbalta kiformálása. Ütögetéssel nagyjából kiformázták, és csiszolással nyerte el végleges alakját. Érdes homokkal, kővel csiszolták végtelen türelemmel, míg ilyen szabályos alakja lett. Akkor jött aztán a legnehezebb munka, lyukat is kellett fűrni bele, hogy a nyelet beleerősíthessék. Hengeres csont vagy nád segítségével történt ez. Alája érdes homokot szórtak, megnedvesítették, s forgatták kézzel vagy valamilyen egyszerű szerkezettel (pl. természeti népeknél még mai napig is használatos íjszerű szerkezettel). A nyilazáshoz használt íjj húrját lazábban körültekerik a hengeres csonton, s fűrészelő mozdulatot végezve pergetik a fűrőt, amelynek egyik vége a nyéllyukban forog, a másik végét egy fadarab segítségével szorítják.

Mai szemmel nézve is szép munka ez a kőbalta. Ne csodálkozzunk hát azon, ha Ulveczky bácsi a gyümölcsösben talált kőbaltát hazatértében megmutatta a Vasút utcai borbélyműhelyben. De alig akadt ember, aki elhitte, hogy ez régen készülhetett. Mindenki azt bizonygatta, hogy nemrég csiszolhatta ezt valaki géppel, mert régen olyat nem tudhattak. Pedig igen! Már a csiszolt kőkorszakban kezdték ezeknek a készítését, de a réz- és bronzkorban is nagyon használatos volt. Erre jó bizonyíték a másik kőbalta, amelyet Kállai Sándortól kapott a múzeum. Annak alakja már az öntött rézbaltákat próbálja utánozni. S nem olyan egyszerű, mint az előbbi balta.

Ezekről folyt hát a beszélgetés kint a gyümölcsösben gyűjtögetés közben. Az előkerült kövekről pedig azt lehetett megállapítani, hogy a durvább köveket gabonaörlésre használták, csak a finomabbak voltak csiszolókövek.

Az összegyűjtött sokféle cserépdarab a rézkor két jellegzetes csoportjának: a tiszapolgári és a péceli kultúrának telephelyére mutat. S ilyen szempontból igen jelentős; egy itt meginduló kisebb ásatás hozzájárul e korok alaposabb megismeréséhez. Ulveczky György levelét ezúton is megköszönöm. Hiszen Karcagról rézkori leletek még nem kerültek elő. S a most felfedezett lelőhely arra mutat, hogy a környék víz-nemjárta apró kiemelkedésein már az őskorban is éltek emberek.

Kaposvári Gyula